

Комисији за припрему извештаја
Одељењу за психологију
Изборном већу Филозофског Факултета

ПРИГОВОР

на Извештај комисије о кандидатима за избор у звање АСИСТЕНТА за ужу научну област ОПШТА ПСИХОЛОГИЈА - тежиште истраживања Квалитативна истраживања и Културно-историјска психологија, са 50% пуног радног времена, на одређено време од три године, 05/2-7 бр. 729/1 од 18.04.2019.

Поштовани чланови Комисије, желела бих да се захвалим на исцрпном Извештају и позитивној оцени која ми је дата као кандидаткињи, али ми дозволите да укажем на одређене спорне тачке у Вашем Извештају, које су на моју штету:

1) Имајући у виду Извештај у целини, стиче се утисак субјективне оцене кандидата, тако што се једном кандидату истичу сва достигнућа, док се код другог она или не спомињу, или се спомињу у једној-две реченице или се сумња у њихову тачност. Примера је неколико:

- **успех на студијама:** Комисија наводи се да је прва кандидаткиња завршила мастер студије са највишом оценом, да је њен рад ушао у ужи избор за најбољи мастер рад (иако очигледно није добио награду најбољег) и да је успешно одбранила нацрт дисертације, док се за другу кандидаткињу не спомиње да је мастер студије завршила са одличјем (такозвана «црвена диплома» у Русији) и да је на основу свог успеха и ангажовања током студија добила другу стипендију да настави образовање у Русији на докторским студијама (што је наведено у биографији), и да је и докторске студије завршила успешно, што подразумева не само одбрану дисертације, већ и положене испите, праксе и све остало што такве студије подразумевају.

***У приложеној конкурсној документацији се налази докуменат који доказује да сам одбранила дисертацију 25.9.2018. године и да је одбрана призната од стране Више атестационе комисије при Министарству науке и високог образовања Руске Федерације (*копија одредбе Министарства бр. 116/нк-15 од 8.2.2019*). Тада сам навела да је диплома у процесу издавања, међутим, док је трајао овај конкурс, ја сам ДОБИЛА ДИПЛОМУ. Она је издата од стране Министарства науке и високог образовања Руске Федерације. Копију дипломе сам преко секретара проследила комисији 22.4.2019., истог дана када ми је и уручена.

- **стипендије:** за прву кандидаткињу Комисија истиче стипендије по годинама, студентске награде на основу успеха и слично, док се за другу кандидаткињу уопште не говори на основу чега је она добила заслужене стипендије, као ни то да су оне међународног нивоа (што стоји у биографији). Такође, Комисија наводи погрешну информацију да је друга кандидаткиња била на студијском боравку у Универзитетском колеџу Гент током основних студија, а била је током докторских студија, што подразумева већи ниво образовања и ангажовања.

- **додатно образовање:** првој кандидаткињи се студијски боравак на Архаус универзитету у Копенхагену истиче као један од видова самоусавршавања, док се другој кандидаткињи студијски боравак на Универзитетском колеџу Гент у Белгији спомиње само као Ерасмус програм, не узимајући у обзир то да је учешће и програму остварено након основних/мастер студија, односно у циљу додатног образовања и усавршавања. Хтела бих да појасним да у Русији не постоји класичан Ерасмус програм, већ да се међународна размена студената врши преко универзитетских споразума, а сам студијски боравак руских студената у иностранству се води као «међународно стажирање», што је и био случај са мојим боравком у Белгији. Такође желим да додам да сам током студијског боравка у Универзитетском колеџу Гент, у граду Генту у Белгији, похађала наставу из 7 предмета, од којих је већина везана за крос-културалну психологију и међународне односе: крос-културална комуникација, белгијске студије културе, међународни маркетинг, стратегијски менаџмент (са акцентом на културолошке разлике), енглески: живот и институције у савременим САД и Великој Британији, страни језици. Положени су сви испити и испуњен план студијског програма од максималних 21-ог кредита. Током програма је обављено неколико индивидуалних и групних пројеката. Стечена знања и навике су касније коришћени у изради докторске дисертације на матичном универзитету у Русији.

- **научна активност:** док је првој кандидаткињи истакнут сваки успех, без обзира на начин учествовања у научним семинарима/конференцијама и њихову тематику, другој кандидаткињи се доводи у питање активно учешће на конференцијама, а не спомињу се ни награде за најбоље радове у конференцијским секцијама.

Хтела бих да појасним да научна пракса у Русији подразумева да се у биографији пишу само оне конференције на којима је учешће било активно, те сам сходно томе и ја тако урадила у предатој документацији. Осим тога, на једној од наведених конференција сам активно учествовала као експерт у секцији «*Личност у контексту педагошке антропологије*», Научно-практична конференција «*Наш допринос развоју психолошко-педагошког образовања: за 70-годишњицу од победе у Другом светском рату*», 18. април 2015., Факултет за педагогију и психологију, Московски социјално-педагошки институт.

Како у Русији није обавезно да се наводе називи излагања, ја то нисам учинила, што желим да исправим овим путем и дам пуну информацију о конференцијама (са преводом са руског), као и да додам оне на којима сам учествовала током трајања конкурса:

1. Živković J. (2019) *The strategies of interethnic interaction in Serbia*. XXV научни скуп Емпиријска истраживања у психологији, 29-31. март 2019. Институт за психологију, Филозофски факултет, Универзитет у Београду.

2. Živković J. (2019) *Ethnic distance as a type of ethnic attitudes in Serbia*. XXV научни скуп Емпиријска истраживања у психологији, 29-31. март 2019. Институт за психологију, Филозофски факултет, Универзитет у Београду.

3. Živković J., Živković S. (2018) *Leadership as a social-psychological phenomenon: the problem of leadership and management in Russian psychology*. 4th International Scientific-Business Conference – Leadership and Management: Integrated Research and Integration Policies – LIMEN 2018, 13th december 2018, Belgrade, Serbia.

4. Živković J., Kerimova I.A. (2016) *Ethnic attitudes of Montenegrin migrants in Serbia*. IV Annual International CCCS Conference «Dislocations and Cultural Conflicts: Migrations, Diaspora, Terrorism, Borders» (MDTB), 1-3th september 2016, The Centre for Culture and Cultural Studies, Skopje, Macedonia.

5. Живковић Ј. (2016) *Међуетнички ставови у Србији: актуелност, проблеми и методологија истраживања*. V Све-руска научно-практична конференција са међународним учешћем «Политика младих у савременој Русији: питања теорије и праксе», 13. мај 2016. Факултет за педагогију и психологију, Московски државни педагошки универзитет. **Награда за најбољи рад у секцији.**

6. Живковић Ј. (2015) *Социјално-психолошке особине међуетничких ставова у Србији: од теоријских основа до методологије емпиријског истраживања*. X Међу-универзитетска конференција младих научника по резултатима истраживања из области педагогије, психологије, социокултурне антропологије, 22. април 2008. Факултет за педагогију и психологију, Московски државни педагошки универзитет. **Награда за најбољи рад у секцији.**

7. Живковић Ј. (2014) *Особине етнорелигиозног идентитета као фактор развоја етничке дистанце у Србији*. Међународна научна конференција «Хуманистичке науке и данашњица», 29. април 2014. Међународни институт за истраживања.

8. Живковић Ј. (2012) *Проблем етничког идентитета и међуетничких односа у мултикултуралној Србији*. VII Међу-универзитетска конференција младих научника по резултатима истраживања из области педагогије, психологије, социокултурне антропологије, 24. април 2012. Факултет за педагогију и психологију, Московски државни педагошки универзитет.

9. Живковић Ј., Ценцав Т. (2008) *Особине асоцијативног речника језичке личности младих Русије и Србије*. III Међу-универзитетска конференција младих научника по резултатима истраживања из области педагогије, психологије, социокултурне антропологије, 22. април 2008. Факултет за педагогију и психологију, Московски државни педагошки универзитет. **Награда за најбољи рад у секцији.**

- **педагошко искуство:** првој кандидаткињи се истиче «богато педагошко искуство» у оквиру једног курса, уз информацију о њеном ангажовању и раду са студентима. При томе се сумња у педагошко искуство друге кандидаткиње, иако је предавала више од 10 предмета и водила студентске научне радове из више области. Овим путем желим да укажем на то, да сам поред своје специјалности – социјалне и етнопсихологије, предавала Општу психологију (за коју је и расписан конкурс) и Развојну психологију, које се обе заснивају на културно-историјској парадигми. Поред тога, ту су и предмети који се такође, у мањој или већој мери, базирају на културно-историјском приступу: психологија рода, психологија девијантног понашања омладине, социјално-педагошка виктимологија, технике интеракције у играма (*пре свега дечијим*).

- **практичан рад:** занемарено је моје искуство у практичном раду са различитим категоријама људи – децом, омладином, мигрантима.

Например, пракса помоћника школског психолога је обухватала вишемесечни лични рад са децом, спровођење комплексне дијагностике, у којој су претежно коришћене квалитативне методе, затим писање извештаја, и све остало што се подразумева у раду школског психолога. Волонтерски, али не мање битан дугогодишњи рад са студентском омладином – припадницима различитих култура, нација и религија, у циљу побољшања њихове психосоцијалне адаптације у новој културној средини, је, осим познавања неизбежне културно-историјске теорије развоја, подразумевао и познавање психологије различитих етничких група, навике крос-културалне комуникације и познавање језика, основна знања функционисања државних института, закона и тд.

2) У оцени докторских дисертација објављених радова кандидата, Комисија користи појмове «методологија» и «метод» као синониме, и тиме долази до погрешних закаључака о научним истраживањима кандидата. Уколико узмемо у обзир да се под методологијом подразумева теоријски оквир, приступ, полазиште на које се позива аутор у свом раду (на пример, теорија културно-историјског развоја), а под методом конкретан начин/техника с помоћу које се долази до емпиријских резултата (квантитативне и квалитативне методе), онда се не може рећи да се нечије истраживање «ослања на квалитативну/квантитативну методологију» (као што стоји у Извештају у вези моје дисертације), већ да су у њему коришћене квалитативне/квантитативне методе. Осим тога, стиче се утисак да комисија приписује културно-историјској психологији искључиво квалитативне методе истраживања, иако се овај приступ пре свега примењује у општој и развојној психологији, посебно ако говоримо о нивоима развоја деце, у којима имамо «зону ближег и даљег развоја», «значења и симболе» (по Виготском), и за чија се мерења користе квантитативне методе, а не квалитативне. Такође, комисија супротставља културно-историјску и социјалну психологију, иако прва није самостална област, већ методолошки приступ и може бити коришћена у социјалној психологији као један од приступа. При томе се социјална психологија оцењује као непожељна у конкуренсу, а доминантна област је код обе кандидаткиње.

На пример, за прву кандидаткињу се уопште не каже која је њена ужа научна област (*судећи по радовима у питању је социјална психологија*), али се зато више пута наводи да су сви њени радови квалитативног типа и да се ослањају на културно-историјску психологију (*иако је спорно како се културно-историјска психологија уклапа у истраживање «Управљање порођајем у Србији», или «Анализа личних искустава дрег-краљица»*). Стиче се утисак да Комисија своди културно-историјску психологију на општепознату тезу о утицају културе на личност, што је јесте полазни део Виготских размишљања, али не и суштина његове теорије, јер он пре свега под културом подразумева знаке и симболе који «померају зону дечијег развоја», а не прост утицај «локалног институционалног контекста на порођајно искуство».

С друге стране, за другу кандидаткињу Комисија више пута истиче да су њена дисертација и радови строго у области социјалне психологије (*као да то није случај и код прве кандидаткиње*), те да сходно томе она није користила квалитативне методе и културно-историјску психологију. С обзиром да комисија није упозната са мојом дисертацијом и истраживањима, јер су на руском језику, желим да појасним следеће:

Моја дисертација «Социјално-психолошке особине међуетничких ставова у Србији» неоспорно спада у област социјалне психологије, тачније – етнопсихологије, али је то не ограничава да у методолошком погледу користи принципе културно-историјске психологије (тачније – културно-историјског приступа), нити је ограничава у избору конкретних метода истраживања.

Методологија истраживања се заснивала на интегрисаном приступу руских, српских и страних психолога, који су се бавили проблемима релевантим за тему истраживања. При томе, руски психолози су васпитани у духу културно-историјске парадигме, која је условила развој Руске психологије, одредила прве психолошке принципе и методологију истраживања у Русији. Културно-историјска теорија/приступ може се применити у било којој области, па и у социјалној психологији, посебно на тему којој сам се ја бавила, а то је истраживање међуетничких ставова између етничких група као носилаца одређене културе, а у културно-историјском контексту, што подразумева субјективне и објективне културне и верске разлике између етничких група, историјат односа, културну условљеност перцепције и стереотипизације «другог», познавање других култура, међукултурни контакт и слично. Тиме је културно-историјска психологија индиректно интегрисана у методолошке основе мог

истраживања. Емпиријски део истраживања јесте претежно квантитативан, али су се приликом адаптације одређених методика и мерних скала спроводиле анализе садржаја и интервјуи са представницима етничких група, како би се одредио значај емиријских варијабли и «проблематична места» у будућем узорку.

Што се тиче објављених радова, Комисија опет доноси суд, и то свега на основу апстракта на енглеском језику, да у мом истраживачком пољу нема квалитативних метода, нити културно-историјске психологије. Овде морам да истакнем чињеницу да је културно-историјска психологија више пута коришћена као методолошка основа у мојим радовима, као и квалитативне методе. То се посебно истиче у ранијим истраживањима спроведеним током основних/мастер студија:

- «Особине асоцијативног речника језичке личности младих Русије и Србије» (2008). Квалитативно истраживање, спроведено на основу асоцијативног експеримента уз помоћ метода слободних асоцијација и лексичког утицаја, по културно-историјској методологији.

- «Особине патриотског васпитања омладине у Србији» (2009) – коришћена је ауторска анкета – структурни интервју квалитативног типа.

- «Особине етничких стереотипа Срба и Бошњака» (2010) – коришћена је квалитативна метода анализе садржаја приликом интерпретације стереотипа као слободних асоцијација на етничку групу.

- «Особине етничког идентитета Срба и Бошњака» (2011). У завршном раду студија је коришћена квалитативна техника «Ко сам ја?» и «Ко ја не желим да будем?», као и анализа садржаја етничких стереотипа између испитиваних група.

4) О закључку:

У закључку Извештаја Комисија оспорава моје теоријско и методолошко познавање културно-историјске психологије и квалитативних истраживања, иако постоје конкретне тачке које потврђују обрнуто, а које сам навела у претходном тексту. И сама чињеница да сам студирала психологију у Русији на факултету на коме је радио оснивач културно-историјске психологије и чији сам целокупни опус читала у оригиналу, говори сама за себе.

С друге стране, противкандидаткињи се признаје да у теоријском и методолошком смислу одговара ужој научној области за коју је расписан конкурс – Општа психологија, иако област њених истраживања представљених у Извештају нема везе са општом психологијом, а такође је спорно и то да ли је културно-историјска психологија адекватно интерпретирана и примењена у споменутих истраживањима. Из Извештаја се такође не види да ли она, осим у Квалитативним истраживањима, има педагошког искуства и у Културно-историјској психологији, јер су оба тежишта једнако важна за област за коју је расписан конкурс.

Надам се да ће овај приговор допринети адекватнијем и објективнијем Извештају Комисије. Још приликом предаје докумената сам навела да, уколико је потребно, могу приложити додатну документацију и превести је са руског језика, на шта ми је речено да је предата документација сасвим довољна.

С поштовањем,
Јелена Живковић

01.05.2019. Београд